

www.dawair.net

چاپ سوم

صلوات
عليه
وسلم

نظام اداری در سیره و سنت نبوی

دکتر حمید زارع

dawair.net

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۳	پیشگفتار
۷	فصل اول: کلیات
۷	مقدمه
۱۱	تعریف مفاهیم
۱۱	قرآن
۱۱	سنت
۱۲	سیره
۱۴	منابع استفاده شده برای شناسایی نظام اداری مطلوب پیامبر ﷺ
۱۵	اداره و مدیریت
۱۹	روش تحقیق و ابزار جمع‌آوری اطلاعات
۲۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۱	فصل دوم: شهر مکه و زمینه‌سازی پیامبر اکرم ﷺ برای شکل‌گیری نهضت اسلامی
۲۱	مقدمه
۲۱	ویژگی‌های عمومی مردمان عرب در هنگام طلوع اسلام
۲۵	منابع مهم شناخت سیره پیامبر ﷺ
۲۵	۱. قرآن
۲۵	۲. حدیث
۲۶	۳. شعر
۲۶	۴. کتب سیره نبوی
۲۸	بعثت و شروع نهضت
۳۴	جمع‌بندی و تحلیل یافته‌ها

۳۷	فصل سوم: استقرار حضرت رسول ﷺ در مدینه و تأسیس حکومت
۳۷	مقدمه
۳۸	مدینه پایگاه حکمرانی
۴۱	گام‌های اولیه پیامبر ﷺ برای استقرار نظام اداری
۴۱	۱. تأسیس مسجد
۴۲	۲. پیمان زندگی مسالمت‌آمیز میان همه ساکنان یثرب
۴۳	۳. پیمان برادری میان همه پیروان جهت رفع اختلافات موجود میان قبایل مسلمان
۴۵	مساجد، مقر حکومت و اداره
۴۵	مبارزه‌های نظامی پیامبر ﷺ در دوره هجرت و حکومت
۴۶	غزوه بدر
۴۷	غزوه سویق
۴۷	غزوه احد
۴۸	تدبیرهای پیامبر ﷺ برای اداره وضعیت پیش آمده
۴۹	غزوه حمره‌الاسد
۴۹	غزوه بدر الوعد
۴۹	غزوه احزاب
۵۱	صلح حدیبیه
۵۳	نامه‌های پیامبر ﷺ به حاکمان کشورهای بزرگ وقت
۵۳	عمرة القضاء
۵۴	فتح مکه
۵۵	اقدامات مؤثر مدیریتی پیامبر ﷺ در فتح مکه
۵۵	واکنش پیامبر ﷺ به عمل نادرست یکی از فرماندهان
۵۵	غزوه حنین
۵۶	نکات آموزنده غزوه حنین
۵۶	غزوه طائف
۵۷	چرا پیامبر ﷺ کار طائف را یکسره نکرد؟
۵۷	تلاش برای آزادی و خروج انسان‌ها از قید بندگی
۵۸	تلاش برای جلب قلوب مخالفان
۵۹	نحوه برخورد پیامبر ﷺ با پیروان سایر ادیان
۵۹	۱. تعامل با یهودیان
۶۲	۲. تعامل پیامبر با مسیحیان
۶۳	برنامه پیامبر ﷺ برای لشکرکشی به تبوک چه نتایجی به همراه داشت؟
۶۳	۳. تعامل پیامبر با منافقان
۶۴	جمع‌بندی و تحلیل یافته‌ها

فصل چهارم: گزیده‌ای از گفتارهای پیامبر ﷺ

۶۵	مقدمه
۶۶	مسئولیت‌شناسی
۶۷	عملکرد، ملاک ارزیابی
۶۸	پذیرش منصب مشروط به توانمندی
۶۸	انجام هر کاری به وقت خود و توجه به «زمان» در انجام کار
۶۹	همکاران و مشاوران درستکار
۶۹	داوطلب شدن برای مناصب و قدرت‌طلبی
۷۱	تساوی حقوق و بهره‌مندی برابر از فرصت‌ها
۷۲	آزمون
۷۲	عدم تنبلی
۷۳	غنیمت شمردن فرصت
۷۳	پرهیز از تأخیر در کار
۷۴	پرهیز از ایجاد ناراضی‌تی و رسیدگی به شکایت‌های مردم
۷۴	جابه‌جایی مدیران
۷۴	ممنوع بودن گرفتن هدیه و رشوه برای دست‌اندرکاران نظام اداری
۷۶	حاکم بودن اصل عدالت و ضابطه‌محوری
۷۷	آموزش و یاددهی به پیروان
۷۸	توجه به امور زیردستان
۷۸	عدم ترشروی و بی‌اعتنایی به افراد
۸۰	مجازات به‌اندازه
۸۰	کار به دست کاردان
۸۰	سعه صدر و توجه به گره‌گشایی از کار مردم
۸۱	بهره‌مندی از ایده‌ها و افکار پیروان
۸۲	پرهیز از سپردن امور مهم به افراد بی‌تجربه یا کم‌تجربه
۸۲	اهمیت عمل به وعده و وفای به عهد
۸۳	اهمیت توجه به عواطف و احساسات
۸۳	تشویق و تنبیه
۸۴	بهره‌مندی متولیان امور اداری از عقل و رشد فکری
۸۵	دانش، آگاهی و تخصص ضرورت سیستم اداری مطلوب
۸۵	امانتداری
۸۶	رفق و مدارا با مردم
۸۶	مردمی بودن کارگزاران
۸۷	مهربانی و دلسوزی

۸۷	عفو و گذشت
۸۷	خدمت‌رسانی به مردم
۸۸	دوری از تشریفات و مانند افراد عادی زندگی کردن
۸۸	آسان‌گیری
۸۹	حلم و بردباری
۸۹	آینده‌نگری
۸۹	در معرض اشتباه بودن و پوزش خواهی در صورت خطا
۹۰	بی‌آزار بودن
۹۰	نصیحت و نصیحت‌پذیری در نظام اداری رسول خدا ﷺ
۹۲	کار خود را به دیگران نسپردن
۹۳	نتیجه‌گیری و جمع‌بندی یافته‌ها
۹۵	فصل پنجم: نظام اداری مطلوب اسلام و مقایسه آن با نظام‌های اداری موجود در میان غیر مسلمانان
۹۵	مقدمه
۹۶	نهیضت موفق پیامبر در تاریخ
۹۷	نظام اداری در سیره نبوی، آری یا خیر؟
۱۰۵	جایگاه عقل در شکل‌دهی نظام اداری اسلامی
۱۱۱	پیش‌فرض‌ها و اصول حاکم بر نظام اداری پیامبر ﷺ
۱۱۶	ویژگی‌های نظام اداری پیامبر ﷺ در مدینه
۱۲۲	سایر مشخصه‌های برجسته نظام اداری نبوی
۱۲۳	ساختار ساده نظام اداری نبوی
۱۲۴	نهادهای اداری اسلامی
۱۲۴	نهاد حسبه
۱۲۵	حسبه شامل چه مواردی است؟
۱۲۶	رسمی‌سازی (دیوان)
۱۲۶	دیوان چیست؟
۱۳۰	قانون و ضابطه
۱۳۰	انعطاف‌پذیری در سیستم اداری
۱۳۱	مرکزیت نظام اداری
۱۳۱	کنترل و نظارت
۱۳۳	معیار‌گزینش کارکنان و مدیران در نظام اداری اسلام
۱۳۳	شایسته‌سالاری
۱۳۴	معیارهای شایستگی
۱۳۵	تعیین حقوق و مستمری

۱۳۵ پاسخگویی در نظام اداری نبوی
۱۳۵ برگزاری مراسم حج
۱۳۶ سفیران پیامبر ﷺ
۱۳۶ نقش کارگزاران، امیران و عالمان در سلامت و یا فساد جامعه
۱۳۷ استفاده از اقلیت‌ها و اهل کتاب در مناصب اداری
۱۳۷ بهره‌مندی مناسب از منابع و استعدادها در نظام اداری اسلامی
۱۳۹ رشد فردی و اخلاقی
۱۴۱ رشد ملی و اجتماعی
۱۴۲ روحیه ناصحانه و نصیحت‌پذیری در نظام اداری پیامبر ﷺ
۱۴۴ نصیحت اصحاب به پیامبر ﷺ
۱۴۴ پذیرش نصیحت
۱۴۶ محدودیت‌های نصیحت
۱۴۶ جایگاه شور و مشورت در نظام اداری پیامبر ﷺ
۱۴۷ تغییر و گذر از وضعیت نامطلوب به وضعیت مطلوب در نظام اداری اسلامی
۱۴۹ نظام‌های اداری در میان غیر مسلمانان
۱۵۱ اداره "Administration"
۱۵۲ اداره امور عمومی
۱۵۲ سازمان "organization"
۱۵۲ مدیریت "management"
۱۵۴ نظام‌های اداری پیش از قرن نوزدهم
۱۵۶ اصلاح نظام اداری در قرن نوزدهم
۱۵۷ الگوی سنتی اداره
۱۵۸ ۱. الگوی بوروکراتیک وبر یا نظریه بوروکراسی
۱۵۹ ۲. نظریه جدایی سیاست از اداره
۱۶۲ مشکلات الگوی سنتی اداره
۱۶۴ شکل‌گیری پارادایمی نو در مدیریت و بررسی پیش‌زمینه‌های آن
۱۶۶ تئوری انتخاب عمومی
۱۶۷ مشکلات ساختاری دولت از دیدگاه نظریه انتخاب عمومی
۱۶۸ برای پیشگیری از مشکلات براساس نظریه انتخاب عمومی، چه باید کرد؟
۱۶۸ تئوری اصیل / وکیل
۱۶۹ مدیریت دولتی نوین یا مدیریت‌گرایی
۱۷۱ مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های مدیریت دولتی نوین
۱۷۲ پاسخگویی در بخش خصوصی
۱۷۲ سازوکارهای تضمین پاسخگویی در بخش خصوصی

۱۷۳	پاسخگویی در الگوی مدیریت دولتی نوین
۱۷۴	مدیریت خدمات عمومی نوین
۱۷۵	مهم‌ترین ابعاد و مؤلفه‌های خدمات عمومی نوین
۱۷۷	مدیریت و نظام اداری در جهان امروز
۱۷۷	۱. شهروندمحوری
۱۷۷	۲. دیدگاه مشارکت‌جویانه به جای دیدگاه سلسله‌مراتبی
۱۷۸	۳. چابک‌سازی دولت
۱۷۸	۴. بهره‌برداری از فضای سایبری و الکترونیکی
۱۷۹	معرفی برخی از نظام‌های اداری موفق در میان غیر مسلمانان
۱۷۹	نظام اداری ژاپن
۱۸۱	نظام اداری فرانسه
۱۸۲	نظام اداری آلمان
۱۸۳	نظام اداری بریتانیا
۱۸۴	نظام اداری ایالات متحده آمریکا
۱۸۶	مقایسه نظام اداری مطلوب در سیره و سنت نبوی با نظام‌های اداری موجود در میان غیر مسلمانان
۱۸۶	شباهت‌ها و همانندی‌ها
۱۸۷	تفاوت‌ها
۱۹۰	خلاصه و جمع‌بندی
۱۹۱	فصل ششم: تجزیه و تحلیل یافته‌ها و نتایج
۱۹۱	مقدمه
۱۹۱	یافته‌ها و نتایج
۱۹۹	منابع و مأخذ
۲۰۷	نمایه‌ها
۲۰۷	نمایه اعلام
۲۱۳	نمایه موضوعات
۲۱۹	نمایه احادیث و روایات